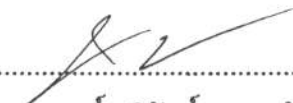

ชื่อวิทยานิพนธ์ ความต้องการฝึกอบรมของเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์
ถั่วฮามาต้า (*Stylosanthes hamata* cv. Verano)
ในจังหวัดขอนแก่น

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์ นายอนิวรรณ บุตรวิไล
คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัยชาญ วงศ์สามัญ)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ประสิทธิ์ ประครองศรี)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ วิรัช กงคะจันทร์)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ลักษณะพื้นฐานบางประการของเกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วฮามาต้า 2) สภาพและปัญหาการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วฮามาต้าของเกษตรกร 3) ระดับความต้องการฝึกอบรมด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วฮามาต้าของเกษตรกร และ 4) เปรียบเทียบระดับความต้องการฝึกอบรมด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วฮามาต้าของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเป็นเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วฮามาต้าเพื่อจำหน่ายในจังหวัดขอนแก่น ปี พ.ศ. 2539 จำนวน 136 ราย ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test และค่า F-test ผลการวิจัยมีดังนี้

เกษตรกรร้อยละ 62.5 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 49.4 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษา ระดับประถมศึกษา มีขนาดเนื้อที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 23.2 ไร่ มีแรงงานในครอบครัวเฉลี่ยประมาณ 2.9 คน มีรายได้เฉลี่ย 27,371.30 บาท เกษตรกรเคยปลูกถั่วฮามาต้ามาแล้วเฉลี่ย 9.4 ปี ขนาดเนื้อที่ปลูกถั่วฮามาต้าเฉลี่ย 1.9 ไร่ ใช้จ่ายต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 788.03 บาท

ต่อไร่ ได้ผลผลิตเฉลี่ย 91.8 กิโลกรัมต่อไร่ มีรายได้จากการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ถั่วฮามาต้าเฉลี่ย 6,123.20 บาท คิดเป็นรายได้ต่อไร่เฉลี่ย 3,599.2 บาท เกษตรกรร้อยละ 75.0 ไม่เคยเข้ารับการอบรม เกษตรกรร้อยละ 56.6 เคยพบกับเจ้าหน้าที่ 2-3 ครั้ง และความรู้ที่ได้รับมากเป็นเรื่องการเก็บเกี่ยวและทำความสะอาด

ปัญหาในการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วฮามาต้าที่พบมาก คือ ปัญหาด้านการตลาด มี 5 เรื่อง ได้แก่ การเบิกจ่ายเงินจากหน่วยงานล่าช้า ราคาผลผลิตต่ำ พ่อค้าเอกชนกดราคา ได้รับโควตาน้อย และตลาดรับซื้อผลผลิตมีจำกัด ปัญหาด้านการจัดการการผลิต มี 2 เรื่อง ได้แก่ การเก็บรักษาเมล็ดธัญพืชจำหน่ายนาน และการคัดแยกสิ่งเจือปนยุ่งยาก ปัญหาด้านการส่งเสริม มี 2 เรื่อง ได้แก่ การฝึกอบรมมีน้อย และขาดคำแนะนำเรื่องตลาด ปัญหาด้านปัจจัยการผลิต มี 1 เรื่อง ได้แก่ ขาดแรงงาน

ความต้องการฝึกอบรมของเกษตรกร พบว่า ด้านเนื้อหาการฝึกอบรม เกษตรกรมีความต้องการในระดับมาก 2 เรื่องคือ การเก็บเกี่ยวและการทำความสะอาดเมล็ด และการตลาดการรวมกลุ่มผลิตและการอนุรักษ์ดิน ส่วนด้านอุปกรณ์และสื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม เกษตรกรมีความต้องการในระดับมาก 5 เรื่อง ได้แก่ ตัวอย่างของจริง สไลด์ วิดีทัศน์ เอกสารและคู่มือ และรูปภาพประกอบ

ความต้องการด้านการวิธีการและจัดการฝึกอบรม 1)ด้านวิธีการฝึกอบรม พบว่า เกษตรกรมีความต้องการในระดับมาก 3 เรื่องได้แก่ การสาธิต การบรรยาย และการสอนหรือการแนะนำเป็นกลุ่ม 2)ด้านการจัดการฝึกอบรม เกษตรกรร้อยละ 40.4 ระบุว่าควรจัดฝึกอบรมที่วัดในหมู่บ้าน เกษตรกรร้อยละ 50.7 ระบุว่าควรจัดในเดือนมีนาคม เกษตรกรร้อยละ 41.2 ระบุว่าควรจัดฝึกอบรม 3 วัน เกษตรกรร้อยละ 41.2 สะดวกที่จะเข้ารับการฝึกอบรมทุกวันในหนึ่งสัปดาห์ เกษตรกรร้อยละ 57.4 ระบุว่าควรจัดในช่วงเช้า (9.00-12.00น.) เกษตรกรร้อยละ 50.0 ระบุว่าควรให้มีสัดส่วนของทฤษฎีน้อยและมีการปฏิบัติมาก เกษตรกรร้อยละ 86.8 ระบุว่าควรมีการประเมินผลการฝึกอบรม เกษตรกรร้อยละ 40.4 ระบุว่าไม่ควรจัดอาหารว่าง เกษตรกรร้อยละ 72.1 ระบุว่าควรจัดกลุ่ม 10 คนขึ้นไป เกษตรกรร้อยละ 43.4 ระบุว่าควรแจ้งข่าวล่วงหน้า 1-3 วันและร้อยละ 76.5 ระบุว่าควรแจ้งข่าวโดยใช้หอกระจายข่าว

ด้านความรู้ความสามารถของวิทยากร เกษตรกรมีระดับความต้องการมาก ได้แก่ การมีมนุษยสัมพันธ์ ความตรงต่อเวลา การประสานงาน มีความรู้ในเนื้อหาฝึกอบรม เป็นเกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จ การตอบคำถามได้ชัดเจน และการมีประสบการณ์จัดฝึกอบรม

ด้านคุณสมบัติของวิทยากร เกษตรกรร้อยละ 75.7 ระบุว่าวิทยากรเป็นเพศใดก็ได้ ร้อยละ 43.4 ระบุว่าไม่จำกัดอายุวิทยากร เกษตรกรร้อยละ 86.0 ระบุว่าวิทยากรควรมี

ประสบการณ์จัดฝึกอบรม เกษตรกรร้อยละ 64.0 ระบุว่า ในการอบรมใช้ภาษาไทยภาคกลาง หรืออีสานก็ได้ และเกษตรกรร้อยละ 55.9 ระบุว่า ไม่จำกัดวุฒิการศึกษาของวิทยากร

ด้านการสนับสนุนหลังการฝึกอบรม เกษตรกรมีความต้องการมาก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัยการผลิต ด้านการตลาด และด้านการส่งเสริม

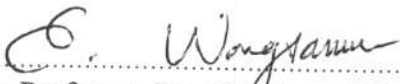
เปรียบเทียบระดับความต้องการฝึกอบรมของเกษตรกร โดยจำแนกตามลักษณะพื้นฐาน สภาพการผลิตและการได้รับการฝึกอบรม พบว่าเกษตรกรที่มีผลผลิตถั่วฮามาต้าต่อไร่แตกต่างกัน มีระดับความต้องการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในหัวข้อต่าง ๆ มากที่สุด รองลงมาได้แก่ ระยะเวลาในการปลูกถั่วฮามาต้า ขนาดเนื้อที่ปลูกถั่วฮามาต้า จำนวนแรงงานในครอบครัว การเข้ารับการฝึกอบรม และเพศ ตามลำดับ

จากผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) ควรสนับสนุนให้เกษตรกรใช้ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก เพื่อเพิ่มผลผลิต ควรแนะนำให้เกษตรกรทำการปราบวัชพืชตั้งแต่ 2 ครั้งขึ้นไป 2) ควรเพิ่มโคตัวการผลิตให้มากขึ้น และจัดซื้อเมล็ดพันธุ์โดยเร็ว และสนับสนุนการรวมกลุ่มผลิตและจำหน่าย 3) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมควรอบรมชี้แจงถึงขั้นตอนและหลักเกณฑ์ในการรับซื้อเมล็ดพันธุ์ และติดตามแนะนำเกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ 4) เนื้อหาฝึกอบรมสำหรับกลุ่มที่มีพื้นที่ปลูก จำนวนแรงงาน ปริมาณผลผลิตและมีประสบการณ์มาก ควรเน้นในเรื่องการเก็บเกี่ยวและทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ ความรู้เรื่องการตลาด การรวมกลุ่มผลิตและการอนุรักษ์ดิน ส่วนกลุ่มที่มีพื้นที่ปลูก จำนวนแรงงาน ปริมาณผลผลิตและมีประสบการณ์น้อย ควรเน้นในเรื่องการเตรียมดินปลูก การเตรียมเมล็ดพันธุ์ การปลูก การใช้ปุ๋ย การเก็บเกี่ยวและการทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ รวมทั้งการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ 5) การจัดฝึกอบรมควรใช้วิธีการบรรยายและสาธิต และใช้ตัวอย่างของจริง สไลด์ แผ่นใสและกระดานดำ เป็นอุปกรณ์และสื่อในการฝึกอบรม รวมทั้งมีการแจกเอกสารและคู่มือประกอบ 6) วิทยากรควรมีความรู้และมีประสบการณ์ในการจัดฝึกอบรมและมีความตรงต่อเวลา และ 7) ภายหลังการฝึกอบรมควรติดตามให้ความรู้คำแนะนำแก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ ควรมีการจัดอบรมความรู้เพิ่มเติม มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตและประสานด้านการตลาดเพื่อจำหน่ายผลผลิต

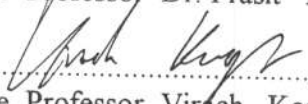
THESIS TITLE : TRAINING NEEDS ON SEED PRODUCTION OF
HAMATA (*Stylosanthes hamata* cv. Varano)
OF FARMERS IN CHANGWAT KHON KAEN

AUTHOR : MR. ANIWAT BUTWILAI

THESIS ADVISORY COMMITTEE :

 Chairman
(Assistant Professor Dr. Charcharn Wongsamun)

 Member
(Associate Professor Dr. Prasit Prakongsri)

 Member
(Associate Professor Virach Kongkajan)

ABSTRACT

A study was conducted to : 1) investigate certain basic backgrounds of the farmers who produced the seed of hamata stylo, 2) identify the existing conditions and the problems the farmers faced in their seed production, 3) classify the level of training needs on seed production of hamata stylo of farmers , and 4) compare the level of training needs of the farmers.

The study sample was 136 farmers, selected by multi-stage sampling technique, from those who involved in the hamata stylo seed production project in Khon Kaen Province in 1996. The research data were gathered by direct interviews. Data analysis was processed by frequency, means, standard deviation, t-test and F- test.

The results of study revealed that 62.5 percents of the farmers were males with average age of 49.5 years. Most of them completed elementary education, and possessed 23.2 rais of farmland with the family labour of 2.9 persons. Their annual income was 27,371.30 Baht. On average, they had grown the hamata stylo for 9.4 years in the areas of 1.9 rais in which they had to invest 788.03 Baht and gained the seed yeild of 91.8 kgs. per rai, and could gain a total income of 6,123.20 Baht, or 3,599.2 Bahts per rai. The majority of farmers (75.0%) had never been involved in any trainings, in addition, 56.6 percents of them had contacted with relevant governmental officers 2-3 times in order to gain the know how of harvesting and cleaning hamata stylo seed.

Priorities of problems in seed production of the farmers included 5 items on marketing, 2 items on production management, 2 items on extension service and 1 items on production input. Marketing problems included delayed payment, low price, price forced down by merchants, low quota provision and limit of market volume. Management problems consisted of long waiting for seed selling and difficulty of seed screening. Extension problems referred to inadequate training reinforcement and lack of marketing strategies. Finally, problem on production input was labour shortage.

The two topics of training the farmers required most were seed harvesting and cleaning, as well as marketing through trading group and soil reservation.

Moreover, regarding to equipment and materials for training they called for real specimens, slides, video, documents and handbooks, and picture illustration.

The training methodology and management the farmers required were as the following. Firstly, training methodologies were included demonstration, lectures, group teaching and group supervision. Secondly, training management found that the training should be held at village temples (40.0 %), organized in March (50.7%), be 3-day trainings (41.2%), run on any day of the week (41.2 %), put in morning session by 09.00-12.00 am. (57.4 %), emphasized more on practice than theory (50.0%), evaluated its achievement (50.0 %), provided no snacks during the breaks (86.8%), grouped participants to more than 10 persons (72.1%), informed participants in advance from one to three days (43.4%), and informed participants through village broadcasting tower (76.5%).

The capabilities of resource persons the farmers required were the ones who possessed good relationship, punctuality, good coordination, expertise in their fields, previous success in their careers, clear explanation and training experience.

The qualification of resource persons required by the farmers indicated that no sex discrimination (75.7%), no age limitation (43.4%), having experience of training (86.0%), ability to speak either Thai or local language (64.0%), and no concern on level education (55.9%)

The post-training support that the farmers requested were production inputs, marketing and extension.

When comparing the level of training needs by the basis of the farmer's backgrounds, conditions of seed production and training participation, it was revealed that they were most significantly different with the regard to the factor on seed yield gained per rai, and other factors that showed significant difference were duration of production, size of growing area, number of family labour, training involvement and sex, respectively.

The recommendations from the study included: 1) the farmers should be promoted to use compost and farm manures to increase their seed yields, as well as perform weeding more than twice in each growing season, 2) the production quota should be increased, preparing for early seed purchasing, and promoting farmers' trading group, 3) the agricultural extension officers should regularly clarify procedures and criteria to buy seeds, 4) the content of training provided to farmer with high availability on growing areas, labours, seed yields and experiences, should mainly emphasize on seed harvesting and cleaning, and on the other hand for those who had small availability on growing areas, labours, seed yields and experiences, the training should be focused on soil preparation, seed preparation, growing techniques, fertilizer application, harvesting, seed cleaning and seed conservation, 5) training methodology should include lectures and demonstration, and real specimens, slides, transparencies, blackboards, documents and handbook should be used as tools and materials for training, 6) resource persons should have knowledge and experience on training management and punctuality, and 7) a follow-up program should be arranged in order to regularly transfer knowledge and advices, and there should be the provision of additional trainings, support production inputs, and coordination on seed marketing.